

SCHRIKBEELDEN





2015 | 3 IVMV online magazine

SCHRIKBEELDEN

INHOUDSOPGAVE

INTRO

1. Sigrid Burg, Heidi de Mare en Inge van der Vlies – SCHRIKBEELDEN. Schrik op schrik, hoe blijft een mens gezond?

COLUMNS

2. Mijke Bleecke, 'Schaamrood....?! VW – slimme marketing of publiek weten?'
3. Gabriël van den Brink, 'Kinderlijk moralisme. Rumor rond Zwarte Piet.'
4. Gabriël van den Brink, 'Ontplofte werelden. Hoe de realiteit door media onzichtbaar wordt.'
5. Gabriël van den Brink, 'Rembrandt in Geldermalsen? De verwording van burgerschap.'
6. Joost Pollmann, 'Schrikbeelden in strips: slecht, slechter, slechtst.'

BESPIEGELING

7. Sigrid Burg, 'Over mijn LIKE, bloggen in twee werelden.'
8. Wilbert Schreurs, 'Van Rome naar Parijs. Milieu als schrikbeeld vanaf de jaren 70 tot nu.'
9. Inge van der Vlies, 'Mens met merk. Monotonie als garantie voor professionaliteit.'

ESSAYS

10. Cécile R.L. Boot, Maarten C.A. van der Sanden, Martin Klein en Frans Meijman, 'The elaboration likelihood model revisited: a biological explanation and a somatic extension'.
11. Gawie Keyser, 'Het theater van shock-and-awe. Het westerse kijkkader en de subversieve werking van IS-geweldsbeelden'.
12. Heidi de Mare, 'Mulvey's one-dimensional system. A last look at "Visual Pleasure"', [English translation of '[Mulvey's eendimensionale systeem](#). Bij dezen dan voor het laatste "Visual Pleasure"', in: *Versus*, no. 2 [1986]: 35-54], translation by Gawie Keyser.
13. Heidi de Mare, Frans Meijman en Suzanne Nieuwenhuis, 'Schrikbeeld: Nee, of toch JA? Orgaantransplantatie in de fictie doorleefd'.
14. Connie Veugen, 'Our abiding fear of the new. Computer games and controversy'.

REVIEWS

15. Leo van Bergen, 'Medische Monsterrakels. Te mooi om waar te zijn', boekbespreking van Cristin O'Keefe Aptowicz, *Dokter Mütter's medische mirakels. De opkomst van de moderne geneeskunde*, plastische chirurgie.
16. Heidi de Mare, 'Laura Mulvey's Legacy – Scary Movie-Scholars?!', bespreking van Laura Mulvey c.s. (eds.), *Feminisms. Diversity, Difference, and Multiplicity in Contemporary Film Cultures*. [AUP 2015].
17. Heidi de Mare, 'Schrikbarend? Over gemak en ongemak van Kunst als bron in Religie en Criminologie', dubbelbespreking van *Apocalyps in kunst* [2014] en themanummer 'De kunst van het verbeelden' van het *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit* [2014].

BEELDBIJDRAGEN

18. Tonie van Marle, 'Van schoonheid naar schok en visa vers. De totstandkoming van het kunstproject WAR/RAW'.
19. Dik Nicolai, 'Is, was, komt'.
20. Geertrui van den Brink: 'Wat gebeurt daar?'.

BEELDFORMATIE

21. SCHRIKBEELDEN

Op de omslag van het themanummer een fragment van het stilleven 'Is, was, komt' [2016] van fotograaf Dik Nicolai (c), speciaal voor dit themanummer over SCHRIKBEELDEN gemaakt (bijdrage 19).

KINDERLIJK MORALISME



Uitsnede, 'Spiritueel leider Ramon Mak-Nack bereidt zich voor op een wintiritueel om een vloek weg te nemen.' Foto: Ranu Abhelakh, NRC 12 augustus 2015: 11

Rumoer rond Zwarte Piet *

Gabriël van den Brink

Hoewel er geen algemeen aanvaarde maatstaven voor een volwassen houding zijn, zie ik wel een paar kenmerken die ertoe doen. Ten eerste dat je fantasie en werkelijkheid niet met elkaar verwart. Ten tweede dat je in staat bent om onderscheid te maken tussen hoofd- en bijzaken. Ten derde dat je eventuele grieven op een verstandige manier onder de aandacht brengt. Afgemeten aan deze kenmerken geeft het debat over Zwarte Piet van een nogal onvolwassen houding blijk.

Neem het onderscheid tussen werkelijkheid en fantasie. Het Sinterklaasgebeuren is van A tot Z een verzonnen aangelegenheid. Alle Nederlanders weten dat we met Sinterklaas en Zwarte Piet een toneelstuk opvoeren. Sterker nog: alle volwassenen spelen het spel van harte mee tot aan de burgemeester toe die met een dooernstig gezicht bij de intocht aan het gezelschap vraagt of de reis uit Spanje wel naar wens verlopen is. Een paar weken lang zijn ouders, leerkrachten, middenstanders en media bezig om te doen alsof – en dat in een samenleving die in menig opzicht door het Calvinisme is bepaald. Je moet wel blind zijn om niet te zien dat het om een schijnvertoning gaat, inclusief de paraferalia waarmee het legertje Zwarte Pieten is uitgedost. Maar opgewonden activisten nemen het spel zo ernstig dat ze het als een vorm van racisme zien.

Dan het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Je kunt van alles vinden over het gedoe rond Sinterklaas en Zwarte Piet, maar volgens mij kampen we in Nederland met problemen die vele malen groter zijn. Ik doel op de vormen van discriminatie die op de arbeidsmarkt nog altijd aan de orde zijn. Het heeft lang geduurd voordat wij in Nederland – tevreden als we waren met onze traditie van tolerantie en openheid – konden toegeven dat er ook ons land sprake is van discriminatie en uitsluiting.

Wie zich afvraagt hoe ernstig het verschijnsel is kan in rapporten van de WRR en het SCP zijn hart ophalen. En dat is niet alleen een groot moreel en maatschappelijk probleem, het is ook een politieke tijdbom. Vele goed opgeleide allochtone jongeren krijgen daardoor immers het gevoel dat ze er ondanks alles toch niet bij horen. Dat vraagstuk scherp aan de kaak stellen en er ook iets aan doen, lijkt mij een hoogst urgente opgave. Maar opgewonden activisten richten zich liever op het verstoren van een kinderfeest.

En dan de vraag hoe je eventuele grieven op een verstandige manier onder de aandacht brengt. Stel dat je van mening bent dat Nederland inderdaad racistisch is, hoe effectief is het om dat uit te spelen via Zwarte Piet? Dan heb je in elk geval niet in de gaten welke gevoelens dit feest bij een groot deel van de Nederlandse bevolking oproept. Dat men die gevoelens niet moet onderschatten bleek kort nadat in 2013 een website tegen Zwarte Piet startte. Binnen enkele dagen was er een tegenwebsite in de lucht die bijna twee miljoen likes verzamelde. Nu zal ik het gedachtengoed van deze tegenactie niet verheerlijken. We hebben er in Tilburg destijds studie van gemaakt en zagen dat het (behalve om een haast oneindige verzameling verzinsels over de betekenis van Zwarte Piet) vooral om nostalgie en jeugdherinneringen ging.

Maar opgewonden activisten denken dat het verstandig is om die herinneringen met terugwerkende kracht als een vorm van discriminatie te bestempelen.

Waren er dan helemaal geen burgers die in deze verwarrende episode een zinnig standpunt innamen? Ogenschijnlijk wel. Het waren vooral de hoog opgeleiden uit Amsterdam en omstreken die zich de bezwaren aantrokken. Zij waren best bereid om de schmink van Zwarte Piet als een symbool van slavernij te zien. Ze wilden graag een stukje van de nationale traditie prijsgeven omdat het kinderfeest bij een aantal gekleurde Nederlanders kennelijk gevoelig lag. Ze vonden het wel chique om een ruimhartig gebaar te maken naar het allochtone deel van de Randstedelijke bevolking. Maar of dat een volwassen houding is? Ik betwijfel het en zie het eerder als de voortzetting van een politieke correctheid die ervoor kiest om elke spanning in het openbare leven bij voorkeur uit de weg te gaan.

Het meest beklagenswaardig was nog de burgemeester van Amsterdam. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat Van der Laan oprecht geloofde dat we hier met een majeur probleem van doen hadden. Maar hoe meer publieke opwinding er ontstond, des te kleiner werden de marges van zijn handelen.

Uiteindelijk restte hem geen andere opstelling dan te erkennen dat het gevoelig lag om

vervolgens te kiezen voor de aanpak die we in Nederland bij voorkeur toepassen: namelijk een gesprek met alle betrokken aangaan en beloven dat we de ergste pijnpunten op geleidelijke wijze zullen wegnemen. Een aanpak die men gegeven de politieke of bestuurlijke situatie best kan verdedigen, maar die inhoudelijk op het sparen van de kool en de geit neerkomt.

Met volwassenheid in morele zin had het rumoer rond Zwarte Piet vrijwel niets te doen. Met kinderlijk moralisme des te meer.

* Eerder gepubliceerd in *Beleid en Maatschappij*, voorjaar 2015